

Zo ruim
als ons land,
zo rijk is onze
cultuur

T

W

N

We the North

Noordelijk regioprofiel

We the North
Noordelijk regioprofiel

The background is a dense, abstract composition of overlapping brushstrokes. The primary colors are various shades of green, from light lime to deep forest green. Interspersed are strokes of soft pink, dusty rose, and bright yellow. The strokes are thick and expressive, creating a sense of movement and depth. The overall effect is a vibrant, textured surface that resembles a close-up of a natural material or a piece of abstract art.

Zo ruim

als ons land,

zo
rijk is
onze cultuur.

Noordelijk regioprofiel We the North! 2.0 **Sterke samenwerking met een experimenteel hart**

Inleiding

Voor u ligt het regioprofiel van het Noorden: We the North 2.0. Daarin presenteert het Noorden zich als één culturele regio, met een onderling samenhangend cultureel ecosysteem tussen stad en land. We the North 2.0 is een coproductie van Groningen stad, Leeuwarden, Emmen, Assen en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Het is een vervolg op het experimenteerprogramma We the North 1.0, dat de noordelijke overheden in 2016 presenteerden. We the North staat voor innovatie in kunst & cultuur. We willen het noordelijke culturele ecosysteem versterken door programmatische samenwerking. We the North legt verbinding met het hele noordelijke culturele veld: vanuit lokale en regionale expertise kunnen we grenzen verleggen en nieuwe ontwikkelingen starten.

Met dit regioprofiel reageren we op de oproep van de minister in juni 2018 aan de samenwerkende gemeenten en provincies om culturele regioprofielen op te stellen. In We the North! 2.0 beschrijven we de ambities, uitdagingen, kansen en toekomst voor de samenwerking, op basis van wat het veld en overheden de afgelopen twee jaar in co-creatie hebben gedaan en geleerd. Wij laten zien hoe ons beleid en werkwijze in samenhang met rijksbeleid kan bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Wij zien dit regioprofiel als een mooie kans om de aansluiting van het rijksbeleid op de lokale en regionale culturele infrastructuur te bevorderen.

Dit regioprofiel vormt een logische volgende stap in het experiment dat in 2016 van start ging. De noordelijke samenwerking is de afgelopen jaren sterk geïntensiveerd. In noordelijk verband voeren we al zeven experimenten uit die passen in de programmatische aanpak van samenwerking om nieuwe wegen te verkennen. In dit profiel laten we zien hoe wij ervoor staan, hoe ons culturele landschap eruitziet, wie de spelers zijn. Hoe onze werkwijze is verankerd. Wat onze sterke punten zijn en wat er nog beter kan.

Ook blikken we vooruit met al enkele concrete nieuwe uitwerkingen in de vorm van vier proeftuinen, waarin we verder bouwen aan wat tot nu toe is opgezet. We the North! is een experimenteel programma. Dit betekent dat het een proces is van leren, ervaren wat werkt en wat niet werkt, van vallen en opstaan. Bijzonder is dat de zeven samenwerkende overheden al voor de beleidsperiode 2017-2020 extra geld vrijgemaakt hebben voor dit noordelijke experimenteel programma, bovenop de eigen cultuurbudgetten: € 600.000 per jaar. Het regioprofiel dat nu voorligt is geen allesomvattend regionaal beleid en vervangt niet het beleid van elk van de samenwerkende overheden. Het is een plus daarop, die sterk bijdraagt aan verbinding en innovatie.

Zoveel
ruimte

om
ons heen,

zoveel
ruimte

in
ons
hoofd.

The image features a collection of five distinct 3D objects on a background of a light-colored grid. In the upper left, there is a pyramid with a white top face decorated with colorful dots and a blue silhouette, and a dark grey base. To its left is a green, wavy, ribbon-like object. In the center, a thick red cylinder lies diagonally. To the right, a yellow and orange wood-grained L-shaped block stands upright. In the foreground, a dark blue, wavy, ribbon-like object is positioned. All objects cast soft shadows on the grid below them.

Zo verschillend
als we zijn,

zo
graag

werken
we samen.

Zo
regionaal

als onze
roots,

zo
internationaal

is ons
denken.

“De huidige grenzen tussen de subsidiepotten van provincies en steden zijn bijzonder onhandig. Ons publiek kent geen grenzen. WetheNorth: hef die grenzen op!”

Willem Wessels
Zakelijk leider Iemandslaan

Drents Museum - The American Dream

Het Drents Museum is een succesvol museum van internationale allure die een verrijkende ervaring biedt aan zoveel mogelijk mensen. The American Dream biedt een spectaculair visueel overzicht van meer dan 200 kunstwerken van zowel bekende als minder bekende Amerikaanse kunstenaars, verdeeld over beide musea.

1.

Visie op het Noorden als culturele regio

Talenpaviljoen MeM

MeM is de 'huiskamer' van Lân fan taal waarin kleine talen uit Europa, streektaalen en -dialekten uit Nederland en minderheidstaalen uit Leeuwarden van april t/m oktober centraal staan. Bij MeM geniet je van activiteiten plus gerechten die passen bij steeds een andere taalgemeenschap.

We zien de urgentie van het verstevigen van het culturele veld in onze regio. Wij willen de culturele potentie van de Noordelijke regio beter benutten en meer winst behalen op de maatschappelijke en economische impact van kunst en cultuur. Met als inzet een zelfbewust, dynamisch en toekomstbestendig artistiek klimaat.

De kracht van het Noordelijk experiment zit 'm in het doen.
Ervaren van wat werkt
en wat niet werkt.

Lân fan taal

Lân fan taal is een vrijstaat voor alle talen van de wereld, waarin alle talen gelijk zijn en taal grenzeloos is. Taal is meer dan de talen die je kunt spreken en schrijven. Het doel is om Fryslân als publieks- en kenniscentrum voor meertaligheid te positioneren.

In de wereld van kunst en cultuur kunnen we schoonheid ervaren, onze verbeelding aanspreken, meevoelen, experimenteren, kritisch reflecteren op wie we zijn en wat we denken. Dat zijn belangrijke ingrediënten voor een democratische samenleving. Kunst moet daarom een vanzelfsprekende plek hebben in onze regio, op alle niveaus, van de internationale top tot de amateurs in de basis.

Onze ambitie is een kwalitatief sterke culturele infrastructuur die tot in de haarvaten van de regio doordringt, bijdraagt aan artistieke innovaties, een breed en divers publieksbereik kent en een bijdrage levert aan maatschappelijke uitdagingen. We zien onze regio als artistieke hub. Wij willen daarbij het beste wat het Noorden in huis heeft met elkaar kennis laten maken en gezamenlijke doorontwikkeling bevorderen.

In 2021-2024 willen we de sterke culturele dynamiek in het Noorden vasthouden en versterken. De samenwerking tussen stad en regio stellen we centraal, evenals de verbinding met maatschappelijke opgaven, landschap en (cultuurhistorische) verhalen. We willen onze cultuursector en onszelf ruimte geven om te experimenteren en te innoveren. Om dit te bereiken blijven we werken aan een solide culturele infrastructuur met ruimte voor het experiment. De

Noordelijke overheden hebben gezamenlijk budget gereserveerd voor de lopende beleidsperiode 2017-2020 voor dit noordelijke experimenteerprogramma, bovenop de eigen cultuurbudgetten. Wij hebben de intentie om deze matching ook in de periode 2021-2024 te realiseren. Wij willen samen optrekken met het Rijk om onze inzet op gemeenschappelijke doelen zo effectief mogelijk te laten zijn.

Doelen op een rij

- ▶ grotere maatschappelijke en economische impact van kunst en cultuur in het Noorden
- ▶ bereik van publiek: nieuw publiek, nieuwe vormen, innovatie, spelers en partners
- ▶ ontschotting tussen het domein cultuur en die van economie, participatie en natuur
- ▶ meer samenwerking tussen culturele en andere spelers binnen de regio
- ▶ een intensievere samenwerking tussen Rijk en noordelijke overheden in cultuurbeleid, vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid
- ▶ in het Noorden: onderlinge afstemming van cultuurbeleid, meer programmatisch en ontwikkelingsgericht werken

Garage TDI

Garage TDI maakt professionele dans en theatervoorstellingen voor jeugd tussen 4 en 18 jaar. Deze voorstellingen zoeken de doelgroep op en spelen in het onderwijs, op festivals en op bijzondere locaties. Garage TDI speelt grote verhalen voor kleine mensen. Zij maakt theater dat de jeugd in de ziel raakt; eigentijds, uitdagend en aanraakbaar.

N

T

W

2.

Wat maakt Noord- Nederland tot Noord- Nederland?

Analyse Noord-Nederland
als culturele regio

Into Nature

Into Nature is een tweejaarlijkse kunstexpeditie door het Drentse landschap met werken van internationaal aansprekende kunstenaars. Lopend of fietsend geniet de bezoeker van de kunst.

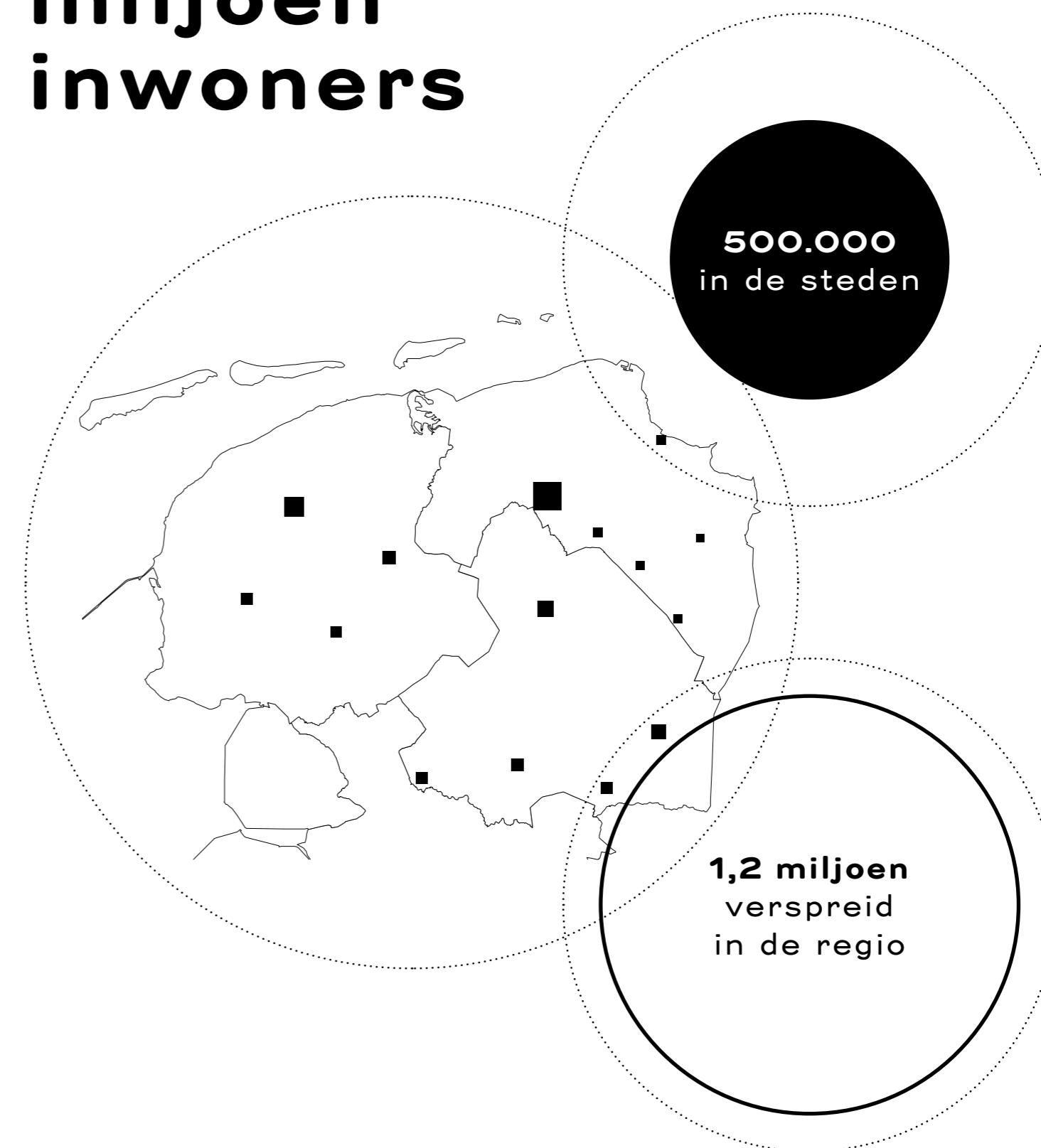
Met Groningen stad hebben we de vijfde stad van het land in onze regio, maar we kampen tegelijkertijd met krimpgebieden.

Wij Noorderlingen voelen ons verwant met het landschap waarin wij wonen. Dat landschap is divers en bijzonder van waddengebied tot oeroude heidevelden. Vrijwel overal is onze verbinding met het water zichtbaar en voelbaar. We wonen vlakbij zee, zwemmen in prachtige meren of varen over de vele kanalen. De waterwegen verbinden ons al eeuwen.

Het Noorden biedt ruimte en is grenzeloos, een bron van ideeën voor culturele pioniers die dingen net even anders doen. Het Noorden heeft veel kwaliteiten in huis om een inspirerende *playground* te zijn. De ruimte zit ook in onze hoofden. Het heeft zijn weerslag op ons denken en doen. We proberen graag dingen uit. Hier is volop ruimte voor experiment.

Groningen, Fryslân en Drenthe samen zijn goed voor 1,7 miljoen inwoners, waarvan er zo'n 500.000 in verstedelijkt gebied wonen. De rest, het overgrote deel dus - 1.2 miljoen - woont in de meer dan 500 kleinere plaatsen. Het Noorden is Nederland in het klein: stedelijk, maar met een uitgestrekt ruraal gebied eromheen. Dat vormt de perfecte proeftuin om te experimenteren: als het hier werkt, werkt het ook in de rest van het land.

1,7 miljoen inwoners

“Men karakteriseert de regio met begrippen als tolerantie, onderlinge steun en samenwerking, maatschappelijke relevantie en korte lijnen met overheden, waardoor het beeld ontstaat van een kritisch en zelfbewust regionaal cultureel klimaat.”

Kolsteeg, J. en Q. L. van den Hoogen (2018)
Ruimte. De noordelijke regio en het cultuurbeleid.
Groningen: Research Centre for Arts in Society.

Noord Nederlands Toneel

Het NNT maakt theater in de wereld van nu, in de taal van nu. Het NNT bouwt aan een theaterhuis waarbij alle theaterdisciplines samenwerken en we doorlopend onderzoek doen naar nieuwe theatrale vormen. Waarom? Omdat we geloven dat we de wereld van nu niet meer kunnen beschrijven met een enkele taal of discipline. Daarvoor beweegt er te veel.

Karakteristieken van het noordelijke culturele ecosysteem

De noordelijke regionale culturele infrastructuur is klein en overzichtelijk, met complete ketens in verschillende disciplines. Men zit elkaar niet in de weg. Juist de overzichtelijkheid van de sector draagt eraan bij dat het eenvoudig is om samen te werken. De lijnen zijn kort. Zowel tussen instellingen als met de overheid. Co-creatie en experiment zijn werkvormen die passen bij onze regio: samen op gelijkwaardige basis en onderzoekend komen tot creatie. In de afgelopen jaren hebben we veel ervaring opgedaan met het maken van plannen in een open gesprek tussen culturele spelers, maatschappelijke instellingen, bedrijven, andere sectoren en overheden. Op deze manier kwamen we tot projecten die veel waarde hebben voor het Noorden. Zoals de uitverkiezing van Leeuwarden als culturele hoofdstad van Europa met landelijk aansprekende theater- en kunstprojecten in de gehele regio.

Wat ons als regio bindt is een artistiek eigenzinnige en maatschappelijk geëngageerde manier van werken. Dit ontstaat regelmatig in samenwerkingsverbanden, wat tot

uiting komt in bijvoorbeeld voorstellingen of producties met een multidisciplinair karakter. Vaak worden hierbij de grenzen van een genre opgezocht. Bijvoorbeeld voorstellingen geïnspireerd door het landschap, de bevolking of de historie, waarbij experiment en innovatie een rol speelt.

Binnen het experimenteerprogramma We the North zetten wij in op drie programmalijnen: **talentontwikkeling en cultuuronderwijs, innovatie en stad en regio**. Deze programmalijnen dienen als kapstok voor het gezamenlijke regionale programma. Er is veel geïnvesteerd in kunst en cultuur, in de brede basis van de culturele sector en in aanvulling op overheidsgelden voor de topinstellingen. In de Noordelijke regio hebben wij een goede spreiding tussen de kunst disciplines: podiumkunsten, (klassieke) muziek, letteren, interdisciplinair, beeldende kunst, film, erfgoed, archeologie cultuureducatie en –participatie en amateurkunst.

Infrastructuur

Onze regio telt zes BIS instellingen verdeeld over het hele noorden. Dit zijn het Noord Nederlands Toneel, het Noord Nederlands Orkest, het Houten Huis, Oerol, Tryater en het Keramiekmuseum Princessehof. Het Rijk financiert van elke discipline één instelling. Daarnaast ondersteunen de landelijke fondsen een aantal instellingen en gezelschappen en financieren de lokale overheden de lokale en regionale instellingen, gezelschappen en amateurverenigingen. Zoals een aantal musea van internationale naam en faam die wij geheel zelf financieren. Denk aan het Groninger Museum, het Drents Museum en het Fries Museum. We investeren in beeldende kunst in de openbare ruimte. De beeldende kunst is – buiten de musea om – kwetsbaar. De zeven noordelijke overheden geven met elkaar jaarlijks ruim 100 miljoen uit aan regulier kunst en cultuurbeleid, nog afgezien van erfgoedbeleid en incidentele investeringen in cultuur (zoals bijvoorbeeld alleen al 10 miljoen extra in 2018 door provincie Fryslân en 1 miljoen door Leeuwarden voor o.a. het programma LF2018).

Station Noord 2.0

Station Noord ondersteunt nieuwe theatermakers om in het Noorden hun talenten te ontwikkelen en hun carrières op gang te brengen. Het netwerk bestaat uit veertien (inter)nationaal opererende podiumkunstorganisaties met sterke regionale wortels. Gezamenlijk bestrijken we de breedte van de podiumkunsten: van teksttheater en performance, via locatie-, beeldend- en jeugdtheater, tot dans en vele vormen van muziek. (Op de foto: maker Hendrik Aerts).

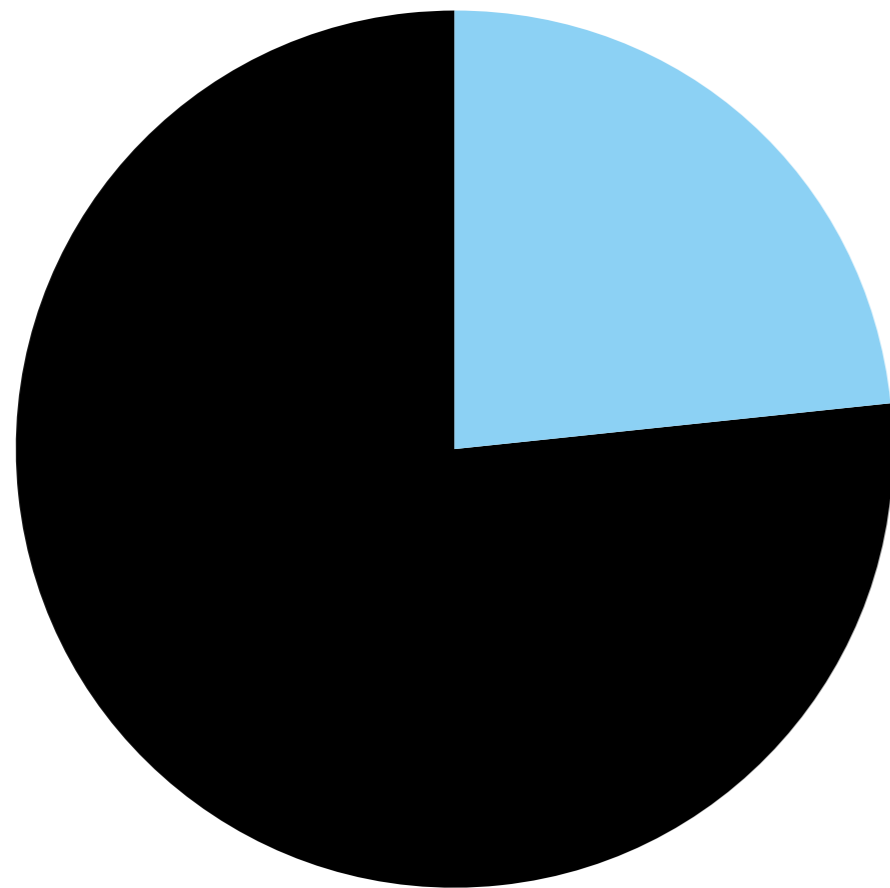
Sense of Place

Sense of Place maakt met culturele landschapsprojecten de unieke waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie van het bijzondere UNESCO werelderfgoed Waddengebied zichtbaar voor een breder publiek. De regio krijgt hiermee tegelijk een economische en sociaal-maatschappelijke impuls.

“Ruimtelijkheid, dat doet iets met je, hoe je over het leven denkt’. En dat is dan ook terug te vinden in de cultuur, in wat ook wel het ‘Oerol denken’ wordt genoemd: ‘In het landschap allerlei mogelijkheden zien om daar iets met kunst en cultuur te doen. Om het naar zo’n hoogte op te stuwten, dat is iets dat we hier in het Noorden blijkbaar goed kunnen.”

Kolsteeg, J. en Q. L. van den Hoogen (2018)
Ruimte. De noordelijke regio en het cultuurbeleid.
Groningen: Research Centre for Arts in Society.

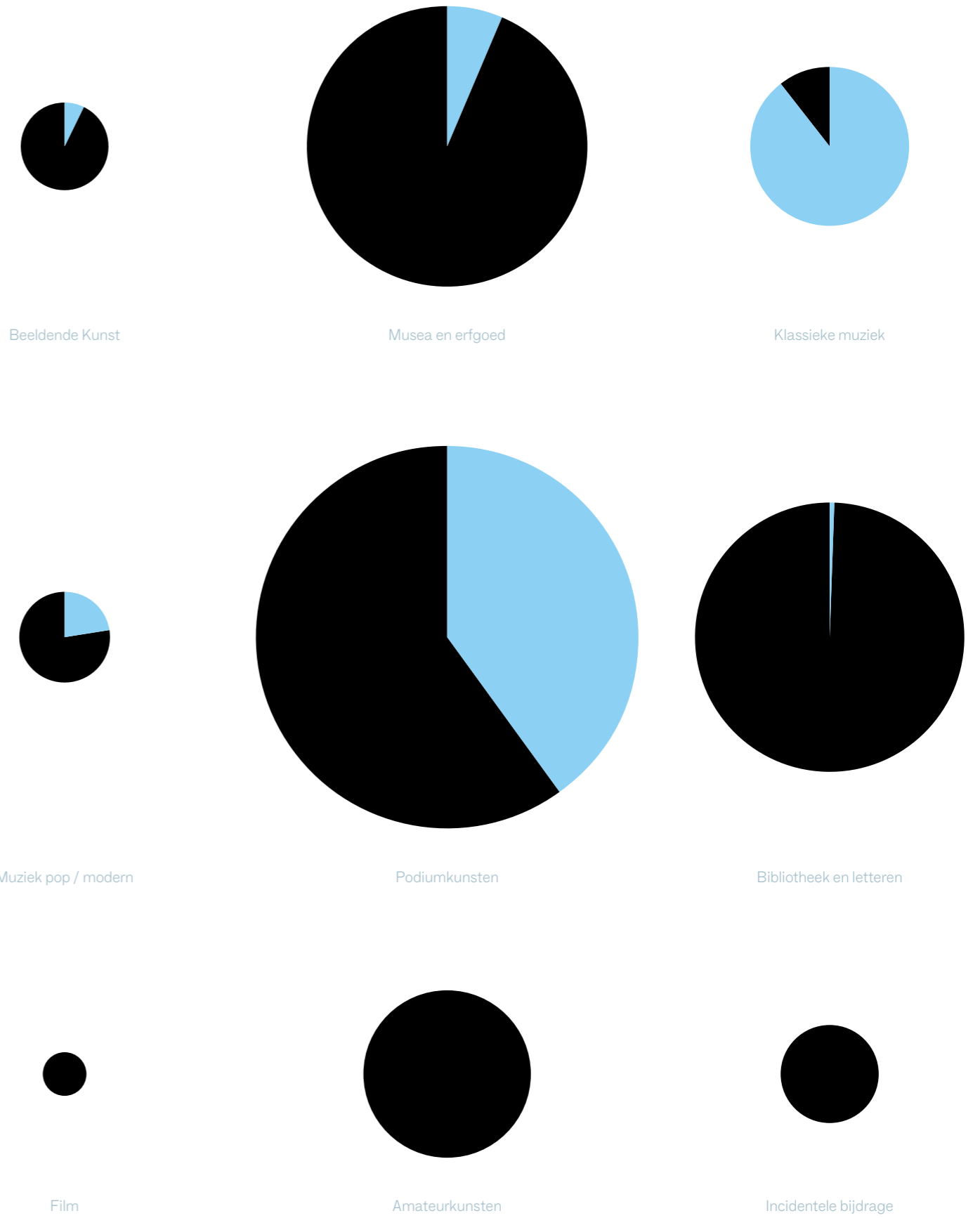
Financiële bijdrage van Rijk en regio aan structureel gesubsidieerde culturele instellingen in Noord-Nederland

Totale uitgaven

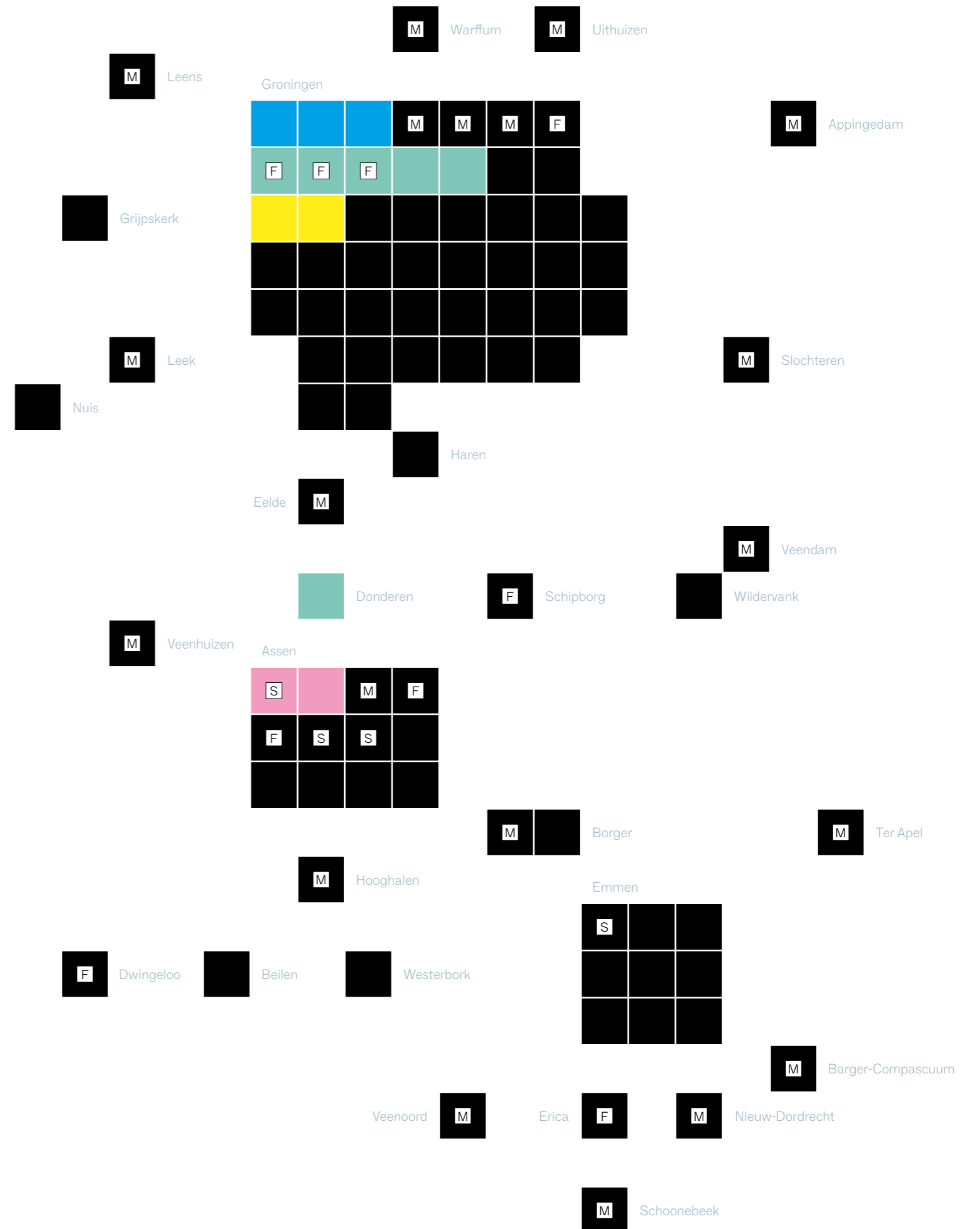
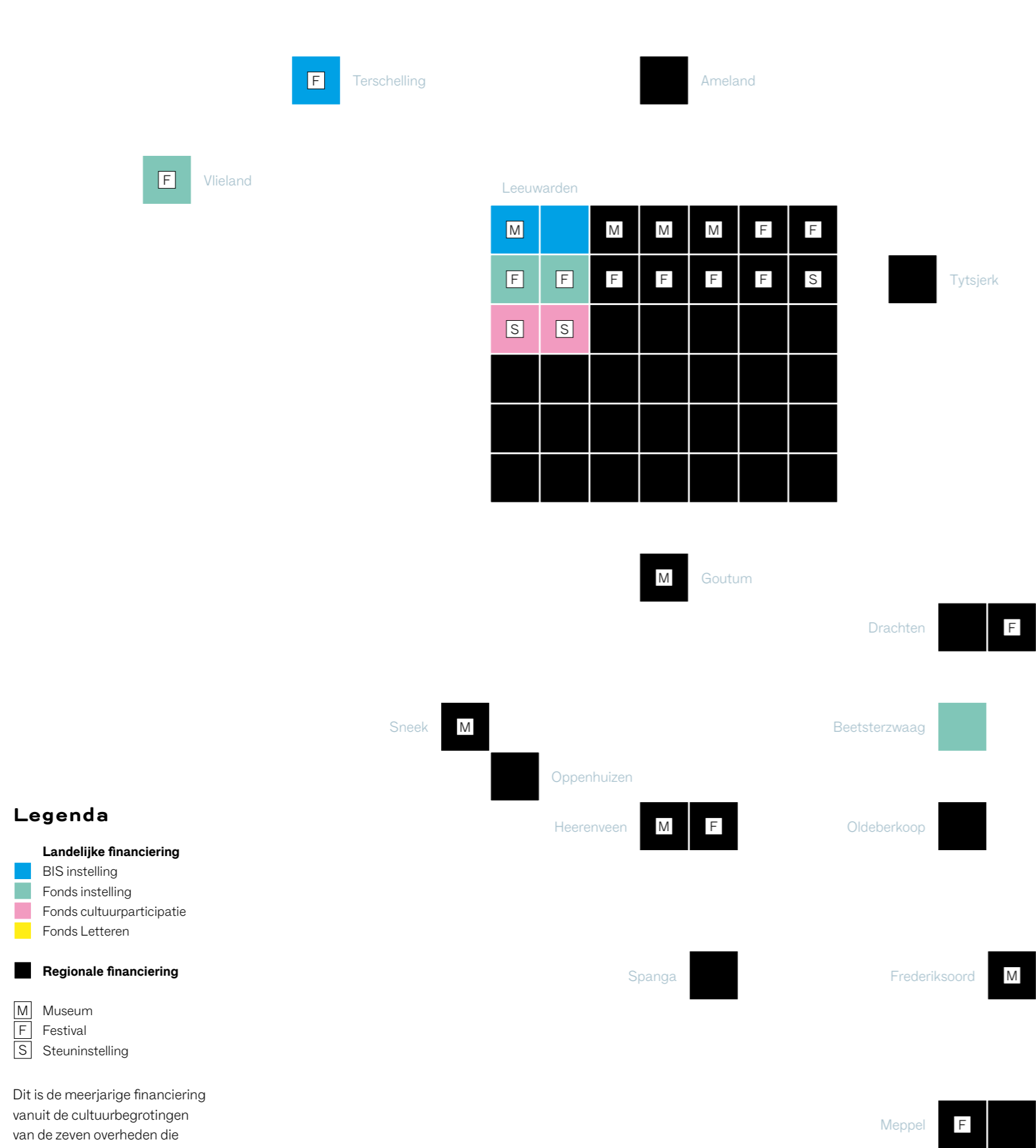
Landelijke financiering
Regionale financiering

40

41

Meerjarige landelijk en regionaal gefinancierde culturele instellingen in Noord-Nederland

“Dat we Eurosonic, Noorderzon, Oerol, Itgwo, Explore the north, Welcome to the Village en het Oranjewoudfestival in 1 regio hebben is uitzonderlijk. Als belangrijke ‘gel’ in een kwalitatief sterke maar in aantal kwetsbare culturele infrastructuur, spelen die tijdelijke samenlevingen die festivals zijn een belangrijke rol.”

Marelle van Rongen
Directeur Oerol

Noorderzon Performing arts festival Groningen

Noorderzon is een interdisciplinair, trendsetend en trendvolgend podiumkunstenfestival. Noorderzon is makelaar in ontmoetingen door het aanbod van uitdagende en relevante programmering. Daarin beschouwt Noorderzon de wereld als zijn achtertuin en het festival als aangewezen platform voor spiegeling en dialoog.

“Uiteindelijk is het belangrijk dat in het aanbod ruimte is voor een ‘toplaag’ en een ‘experimenteer-laag’ om de infrastructuur als geheel gezond te houden.”

Kolsteeg, J. en Q. L. van den Hoogen (2018)
Ruimte. De noordelijke regio en het cultuurbeleid.
Groningen: Research Centre for Arts in Society.

De BIS-instellingen vormen een Noordelijke basisinfrastructuur met landelijke uitstraling en landelijke dan wel internationale ambitie. Er worden waardevolle artistieke producties gemaakt op het terrein van (cultuur)educatie, talentontwikkeling, kennisbevordering en professionalisering. We zien de BIS-instellingen samen met een aantal noordelijke gefinancierde kunstinstellingen als de steunpilaren van het culturele ecosysteem. De verschillende professionele instellingen hebben de taak en de verantwoordelijkheid om culturele krachtcentrales te zijn: ze steunen, begeleiden en stimuleren de kleinere initiatieven. In Groningen is dit uitgewerkt in de functie cultuurpijler. Ook de bachelor en master kunstvakopleidingen voor beeldende kunst, klassieke en lichte muziek en performing arts in Groningen, voor popcultuur in Leeuwarden en diverse Mbo-opleidingen voor kunst, cultuur en media in het hele Noorden vormen een

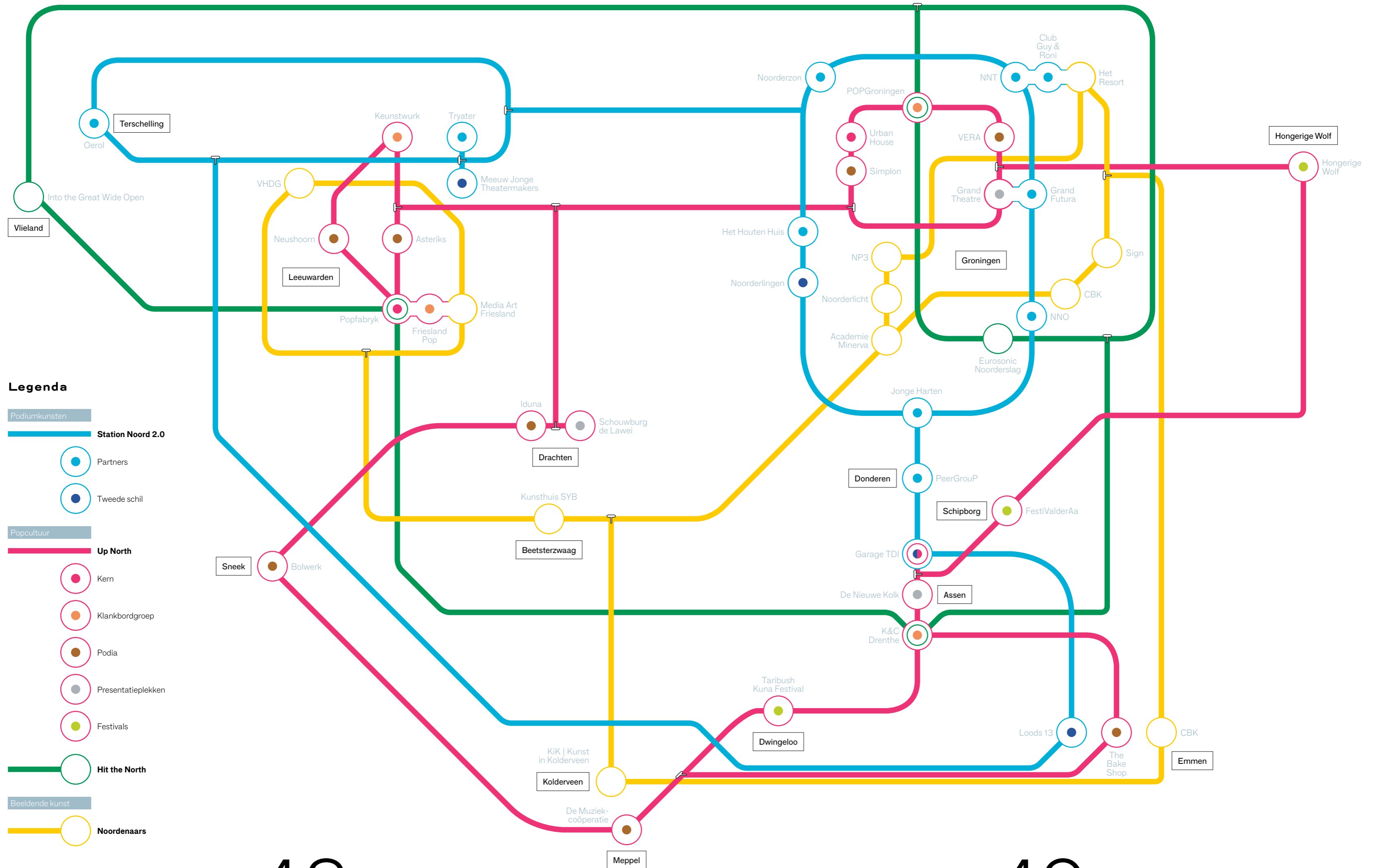
belangrijke pijler onder het culturele ecosysteem van het Noorden. Zij vormen een belangrijke schakel in de keten van talentontwikkeling en bereiden de weg voor experiment en vernieuwing. Met cultuureducatie in het basisonderwijs begint de culturele loopbaan van elk kind. Cultuureducatieorganisaties in het Noorden werken de komende jaren gezamenlijk aan deskundigheidsbevordering van cultuuraanbieders en kunstvakdocenten, creatieve partnerschappen tussen onderwijs en cultureel veld en de verbinding tussen cultuur- en taaleducatie. De Urban Arts zijn ontstaan in stedelijke context waar grote groepen nieuwe taal en vorm ontwikkelen om stem te geven aan hun eigen multiculturele identiteit. Talent uit de urban arts ontwikkelt zich verder, onder andere via de netwerken Up North en Station Noord 2.0. Met deze urban invloeden worden de netwerken verrijkt en wordt diversiteit zichtbaar in een bredere context voor een breder publiek.

Keramiekmuseum Prinsessehof

Het Keramiekmuseum Prinsessehof is het enige BIS gesubsidieerde museum in het Noorden. De collecties, van keizerlijk porselein uit China en prachtige art-nouveauseramik tot het iconische Delfts Blauw en werk van kunstenaars als Picasso, laten zien dat keramiek van alle tijden is en van iedereen. Het museum is gevestigd in het 18de-eeuwse stadspaleis van Maria Louise van Hessen-Kassel, prinses van Oranje Nassau, voorouder van Koning Willem-Alexander.

Culturele netwerken Noord-Nederland

Samen hebben we een herkenbaar cultureel profiel. De producties en voorstellingen van instellingen in onze regio kenmerken zich door een sterk multidisciplinair karakter. Het Noord Nederlands Toneel heeft samen met Club Guy & Roni een interdisciplinair theaterhuis. Het Noord Nederlands Orkest rekt de grenzen van de klassieke muziek succesvol op en bereikt daarmee binnen, maar zeker ook buiten de concertzaal een diverse publiek. Noorderlicht toont met documentaire fotografie elke keer weer de wereldwijd urgente thema's voor publiek in binnen- en buitenland en verbindt het globale met het lokale. Noorderlicht werkt onder andere samen met de Rijksuniversiteit Groningen om wetenschap te fotograferen en zoekt de samenwerking met andere lokale en landelijke partijen. Eurosonic Noorderslag is het podium voor nieuwe Europese muziek, en daagt daarmee de Angelsaksische dominantie in de popmuziek uit. Tryater en PeerGrouP zijn 'wereldberoemd' in het Noorden vanwege hun niet aflatende maatschappelijk engagement in unieke producties waarin professionals vanzelfsprekend met amateurs en participierend publiek samenwerken op vaak bijzondere locaties in de stad en op het platteland. Daarbij heeft Tryater met Fryslân als basis vanzelfsprekend een meertalige theatertraditie ontwikkeld die jong tot oud tot in elke uithoek bereikt en een springplank biedt voor talent in die unieke meertalige context. Oerol is een internationaal gevierd festival dat zo veel meer is dan alleen een festival met vaste partners in de regio, zoals Explore the North, Oranjewoud, Welcome to the Village, Into the great wide open en anderzijds Waddenacademie, Staatsbosbeheer, Vogelbescherming, Natuurmuseum, Waddenvereniging, Tresoar en Sense of Place. Met een internationale reikwijdte zoals het recent door Oerol geïnitieerde en gehonoreerde Europese samenwerkingsprogramma LAND waar kunst in kwetsbare kustgebieden centraal staat. **Vanuit een stevig eigen cultureel bewustzijn tonen onze instellingen internationale ambities, waarbij ze vaak ook kijken richting onze noorderburen Scandinavië en oosterburen in Duitsland.**

Urban House BlockJam

UHG is een non-profit cultuurorganisatie met de focus op cultuureducatie, talentontwikkeling, presentatie en programmering van Urban Arts (muziek, dans, sport, graffiti, spoken word). De stichting wil cultuuruitingen die voortkomen uit en aansluiten bij (jongeren) subculturen een positie bieden in het culturele veld én deze groep de mogelijkheid bieden een actieve rol te spelen in dat culturele en maatschappelijke veld, alsmede zich hierbinnen te ontwikkelen.

Amateurkunst

Het Noorden heeft een actieve amateursector zoals de blaasmuziek, de honderden koren en het rijke dorpstoneel. De werelden van de professionele kunsten en de amateurs weten elkaar in het Noorden goed te vinden. De mienskip-programmering van de Culturele Hoofdstad levert landelijk spraakmakende projecten op. Zoals het project Under de Toer rond 32 kerken verspreid over Friesland waarin hele dorpsgemeenschappen betrokken zijn bij voorstellingen. Een ander aansprekend voorbeeld is het programma van het NNO rond de muziek van Johan de Meij, internationaal een van de grootste componisten voor de blaasmuziek, waarin lokale amateurblaasorkesten een deel van het programma verzorgen. Of zoals de Groene Amsterdammer schreef over het De Meij project van het NNO: 'Baanbrekend initiatief, er broeit iets. De Noord-Nederlandse mentaliteit van doen helpt enorm om deze samenwerking inhoud te geven.'

“Dat is vrij bijzonder, om voor ‘gewoon publiek’ te spreken: mensen die blijven komen kijken naar het werk van kunstenaars die ze vaak niet kennen of over wie ze nog nooit gehoord hebben.”

Sara Vanhee
Theatermaakster, openingspeech Noorderzon 2018

Welcome to the village

Welcome to the village is een festival dorp in Leeuwarden. Op het festival beleef je muziek, maar staan ook theater, dans, innovatie, kunst & design en voedsel op het programma. Op een zeldzaam ruime festivallocatie zorgen kunstenaars, muzikanten, koks en startups voor een programma dat aanzet tot discussiëren en verder denken. Het festival als tijdelijke samenleving, een mini-maatschappij.

De grenzen over

Het eerste We the North-programma – voor 2017 tot en met 2020 – heeft al een heel aantal culturele netwerken tot stand gebracht waarbinnen “klassieke” discipline grenzen zijn losgelaten. Denk bijvoorbeeld aan Station Noord 2.0, Up North en de Noordenaars. Ook valt het op dat veel kunst in de regio gaat over thema's die ertoe doen. Noorderlicht met zijn meest recente manifestatie IN VIVO over onze dubbelzinnige relatie met natuur, de succesvolle voorstelling Het Pauperparadijs in Veenhuizen; Thuis in Hoogeveen een inburgeringscursus in de vorm van een participerend theater; Lost in the Greenhouse in de kassen van Sexbierum, een succesvolle coproductie tussen landelijke en lokale professionals en lokaal amateurtalent; Kening fan 'e Greide als culturele aanjager van het debat over de toekomst van de landbouw; Move it, een participatieproject met jongeren van NNO, Guy & Roni, dansscholen en FC Groningen; De Wijk de Wereld, waarin de wijk Selwerd zich trots in de Groningse Stadsschouwburg presenteerde en Sense of Place dat het landschap in het centrum van het theater plaatst en het midden houdt tussen landschaps- en gebiedsontwikkeling en land-art. Voor een totaaloverzicht van de lopende We the North projecten, zie *Oogst van twee jaar We the North*, pagina 78.

Station Noord 2.0 - Pluk de dag

'Pluk de Dag', van Mohamed Yusuf Boss in samenwerking met dertien jongeren en vier andere jonge regisseurs en choreografen. In een week werkten ze met de jongeren toe naar een productie op locatie in een kas in Klazienaveen.

3.

Uitdagingen en kansen

Club Guy & Roni

Met Club Guy & Roni vormt een club van choreografen, dansers en muzikanten die samenwerken om de podiumkunsten te vernieuwen. Ze vernieuwen dans niet alleen op het podium. Ze veranderen ook de danswereld en danspubliek. 'Hoe het hoort' is niet belangrijk; 'hoe het kan' wel. Als ze daardoor maar nieuwe dansverhalen aan nieuwe mensen kunnen vertellen.

Uitdagingen

Economische en maatschappelijke uitdagingen zijn er genoeg voor onze regio: werkloosheid, braindrain, lage inkomens, diversiteit, krimp en vergrijzing. Daarbij stellen de gasproblematiek in Groningen én de zoutwinning in o.a. het Unesco werelderfgoed Waddengebied ons voor belangwekkende vragen: hoe houden we balans tussen menselijk gedrag, verantwoordelijk burgerschap en urgente wereldzaken als klimaatbeheersing? Onderwerpen die hier in het Noorden letterlijk tot aan de voordeur komen. Het Noorden is groot en uitgestrekt. Het verzorgingsgebied voor de huidige zes BIS-instellingen is groot. De beperkte hoeveelheid landelijk gesubsidieerde instellingen maakt ons kwetsbaar: wat als er een instelling wegvalt? Internationaal opererende organisaties kunnen niet gedijen op het hoogste niveau zonder voldoende landelijke steun.

Het Pauperparadijs

Theatergezelschap van Tom de Ket trekt 90.000 bezoekers naar Drenthe met muziektheater op locatie over een verhaal uit onze nationale geschiedenis: het Pauperparadijs.

Eurosonic Noorderslag

ESNS is hét platform voor Europese muziek. Het enige evenement ter wereld dat exclusief over Europese muziek gaat. De missie van ESNS is dan ook om de aandacht voor Europese (pop)muziek en de internationale circulatie van de artiesten die deze muziek maken te vergroten. ESNS streeft ernaar internationale carrières van opkomende acts te kickstarten door ze een podium te bieden en te ondersteunen.

Het culturele samenspel tussen steden en de regio komt goed op gang door intensievere samenwerking van onze BIS- en fondsinstellingen met andere culturele spelers (amateur en professioneel, culturele ondernemers en maatschappelijke organisaties) in de regio, ook als gevolg van de enorme impuls die LF2018 aan de sector geeft. Het zorgt echter voor een grote belasting voor de instellingen. Er zijn domweg te weinig middelen om iedereen te bereiken. Het Noorden biedt een voedingsbodem voor artistieke experimenten, maar dat betekent ook dat voor talentvolle regionale makers een klimaat moet worden gecreëerd waarin zij langer willen blijven. We merken dat veel cultureel talent wegtrekt uit het Noorden. Deels om zich breder te ontwikkelen. Maar ook vanwege de beperkte voorzieningen voor talentontwikkeling en de geïsoleerde ligging ten opzichte van publieksgroepen in de rest van Nederland.

Het Noorden wordt gekenmerkt door één G9 stad – Groningen - met uitzonderlijk veel jong kunstpubliek. Veel instellingen zijn daar geconcentreerd en bereiken dat publiek zonder al te veel moeite. Lastiger is het om de verste hoeken van de drie Noordelijke provincies te bereiken, waar zich niettemin een groot publiekspotentieel bevindt, op afstand van steden als Groningen en Leeuwarden. Om die reden is het belangrijk extra ruimte te hebben in de landelijke opdrachten aan de BIS-instellingen. Ruimte, bijvoorbeeld in de vorm van een lager aantal producties, waardoor er meer tijd en middelen beschikbaar zijn voor innovatie en de inzet op regionaal publieksbereik.

Landschap en geschiedenis zijn van invloed op onze mentaliteit

De cultuursector ziet als gevolg hiervan uitdaging in het bieden van een interessant werkklimaat en het behouden van talent voor het Noorden. Verder signaleert de sector ook financiële gevolgen. De sector hanteert een lagere ticketprijs, omdat het gemiddeld inkomensniveau in het Noorden lager is. Grote sponsors zijn lastig te vinden: er zijn eenvoudigweg minder grote bedrijven in het Noorden en deze bedrijven willen vanwege hun nationale of internationale oriëntatie niet per se worden geassocieerd met het Noorden. Er ligt een uitdaging om in de energietransitie nieuwe sponsors te vinden en voor VNO-NCW om een Noordelijk kunstfonds te voeden met bijdragen uit bedrijfsleven.

Oerol

Oerol speelt een internationale voortrekkersrol op het gebied van landschapstheater als nieuwe stap in de ontwikkeling van locatietheater. Het festival biedt makers – van veelbelovend tot gearriveerd, uit binnen- en buitenland – een openluchtlaboratorium én podium voor hun nieuwe werk. Oerol maakt het de maker mogelijk om nieuwe artistieke strategieën te ontwikkelen waarbij theater, vormgeving, landschapsarchitectuur, muziek en performance gelijktijdig onderzocht, ontwikkeld en gepresenteerd kunnen worden.

Kansen

In het Noorden heerst overal de sfeer van een laboratorium. Er is volop ruimte voor creatieve pioniers, voor samenwerking en voor interdisciplinariteit. Groningen, City of Talent en landelijk knooppunt cultuur en Leeuwarden Culturele hoofdstad van Europa 2018 zijn noordelijke boegbeelden. Ook Emmen en Assen zijn stedelijke biotopen voor vernieuwing, elk op hun eigen schaal. Daarnaast biedt het landschap een interessant podium. Onze gezamenlijke historie, denk aan de sociaal-economische geschiedenis, de klei- en veengrond cultuur en de agrarische bedrijvigheid, zorgt voor een gedeelde mentaliteit van samenwerken en aanpakken.

Het noordelijke landschap biedt daarnaast vele aanknopingspunten om het Noorden tot het centrum voor maatschappelijke vraagstukken en kunst & cultuur rond thema's als: de menselijke omgang met delfstoffen in het 'antropoceen' (gas, zout, olie), met de zeespiegelstijging, bodemdaling en dijkverhoging (landschappelijke herinrichting), krimp, duurzaamheid & energielandschappen (zonnepanelen, windmolen, bio-energie) en met landbouw, voedselproductieketens en biodiversiteit.

Samenwerking tussen amateurs en professionals is hierbij in het Noorden vanzelfsprekend. Hele dorpen, wijken en gemeenschappen doen mee in culturele projecten. Leeuwarden-Fryslân 2018 is hiervoor exemplarisch. Goed voorbeeld doet volgen.

Leeuwarden-Fryslân 2018

Leeuwarden is met Friesland Culturele Hoofdstad van Europa 2018. Het hoofdthema is 'Iepen Mienskip'. Het jaarprogramma bestaat uit meer dan 60 projecten in het hoofdprogramma en meer dan 600 initiatieven. Voorbeelden zijn: de 11 fontein, de Reuzen van Royal Deluxe en Stormruiter.

We zijn in het Noorden meer dan in de rest van Nederland op elkaar aangewezen. Daarvan hebben we onze kracht gemaakt. Afstand is geen probleem om samen te kunnen werken. Dat geldt voor zowel het culturele veld zelf als voor de noordelijke overheden. Een kans is daarom om samen vanuit We the North vaker één opdrachtgever te zijn en zo het **opdrachtgeverschap te optimaliseren**: de regelgeving voor anderen te vereenvoudigen. Dit werken we uit in onze *proeftuin Cocreatie*. Andere concrete kansen zien we op het terrein van het aanjagen van **gebiedsontwikkeling** via culturele programmering. Daarmee hebben we al veel ervaring opgedaan. Om er een paar te noemen: de Koloniën van Weldadigheid, Gevangenis de Blokhuispoort, het Suikerunieterrein en het voormalige Noorder Dierenpark. Interessant voor zowel maatschappelijke als culturele ontwikkeling. Hier bouwen we op verder in onder andere de *proeftuin Artists in Space*. Tenslotte willen we hier nog als kans noemen de **meertaligheid** die het Noorden kenmerkt. Fryslân (met het Fries als tweede rijkstaal), maar ook Drenthe en Groningen (met het Nedersaksisch) ontwikkelen zich als een ware artistieke speelplaats voor meertaligheid. Wij willen dit optimaal benutten en vormgeven in de *proeftuin Meertaligheid*, waarbij ook de internationale verbindingen met (minderheidstalen binnen) Europa een belangrijke plek krijgen.

Vanuit LF2018 is geëxperimenteerd met een ticketregeling en een garantiefonds. Deze ervaring biedt kansen om verder te experimenteren met nieuwe financieringsmodellen (samenwerking publiek-privaat) waarmee we noordelijke 'blockbusters' mogelijk maken: vernieuwende en grensoverschrijdende producties met de grote verhalen uit Groningen, Fryslân en Drenthe, die op bijzondere locaties worden gebracht en zeer grote publieksaantallen weten te trekken.

Noord Nederlands Orkest

Het Noord Nederlands Orkest (NNO) is het meest veelzijdige orkest van Nederland. De programmering is verrassend, eigenzinnig en breed. Het NNO laat graag 'nieuwe oren' kennismaken met symfonische muziek en wil zo - als Nederlands oudste professionele symfonieorkest - een eeuwenoude traditie in leven laten.

“Het blijft echter van belang dat het aanbod van BIS instellingen aansluit op lokale behoeften.”

Kolsteeg, J. en Q. L. van den Hoogen (2018)
Ruimte. De noordelijke regio en het cultuurbeleid.
Groningen: Research Centre for Arts in Society.

“De noordelijke overheden maken serieus werk van co-makerschap. Dat heeft nu al geleid tot intensivering van cultuureducatie voor heel Noord-Nederland.”

Marieke Vegt
Directeur Kunst & Cultuur

Suikerunieterrein

In het voormalige fabrieksgebouw waar vroeger de suikerbieten werden verwerkt tot kristalsuiker, is nu een onderscheidende en inspirerende evenementenlocatie, geschikt voor de meest uiteenlopende evenementen.

Thuis in Hoogeveen

In 'Thuis in Hoogeveen' vertellen Syrische vluchtelingen het verhaal van hun vlucht en hun kennismaking met de Nederlandse samenleving.

4.

Werk in uitvoering

Tryater

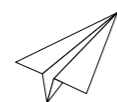
Tryater is het meest veelzijdige theatergezelschap van Friesland én het oudste gezelschap van Nederland. Ze brengen eigenzinnig en eigentijds theater voor jong en oud naar theaterzalen, dorpshuizen, gymzalen, scholen, huiskamers en bijzondere locaties in Friesland en daarbuiten.

Als Noordelijke overheden hebben we al aan het begin van de beleidsperiode 2017-2020 het experimenteerprogramma We the North ingericht om nieuwe vormen van samenwerking in het culturele veld te onderzoeken en zo ons noordelijk culturele ecosysteem te versterken. We the North is een gezamenlijk cultureel programma voor heel Noord-Nederland. Daarin zijn zoals gezegd drie programmaliijnen uitgezet: Talentontwikkeling & cultuureducatie, Innovatie en Stad & Regio*. Er zijn inmiddels zeven projecten Noord-Nederland-breed in uitvoering (voor een overzicht zie **Oogst van twee jaar We the North**, pagina 78). In We the North 2.0 bouwen we verder op deze resultaten en de ervaringen uit de eerste fase.

PROEFTUINEN IN 2019 EN 2020

De komende jaren werken we aan het realiseren van doelen via ons lopende experimenteerprogramma. In aanvulling hierop hebben wij voor 2019 een aantal nieuwe projecten in 'aanbouw'. Voor een aantal hiervan zoeken we de samenwerking met het rijk en deze willen we graag voordragen als proeftuinen. De projecten zijn in uitgebreidere vorm te raadplegen op onze website www.wethenorth.org. Een aantal hiervan stellen we hieronder voor als proeftuin voor rijksbeleid.

Eerste proeftuin: Cocreatie

Over veranderende rollen van overheden en goed opdrachtgeverschap

Zoals in het begin al is gezegd loopt door ons gehele programma het experimenteren met cocreatie. Naar ons idee is de manier waarop wij beleid ontwikkelen en in dialoog zijn met het veld juist nu een belangrijke proeftuin om apart te benoemen. In deze proeftuin liggen de rollen van deze partijen zelf onder de loep. Om te beginnen die

van de overheden. Wat is die rol? Welke stappen kunnen gemeenten en provincies zetten en welke verschillende petten zetten zij op? Welke rollen waren bestuurders en ambtenaren gewend en wat voor veranderingen in die rollen komen op hen af? Wat is er mogelijk in het van meer reactief naar cocreatie voeren van beleid? Cultuurbeleid

* Voor een uitgebreide beschrijving zie www.wethenorth.org

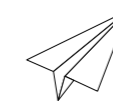
krijgt werkelijk een regionaal karakter door een actieve rol als aanjager, initiator, opdrachtgever en soms zelfs als cocreator van nieuwe culturele initiatieven. De kunst is om die rollen met verve en met kwaliteit te vervullen, zonder op de stoel van de cultuurmakers te gaan zitten. Ook de makers zelf en de kennis- en ondersteuningsinstellingen vragen zich af hoe dit spel op een nieuwe manier wordt gespeeld. Wie zijn onze opdrachtgevers en hoe gedragen zij zich, met zowel landelijke als regionale opgaven en

opdrachten? En wat betekent dat voor beoordeling van "kant en klare" plannen? Verandert de opdracht en rol van kunstraden of adviescommissies en fondsen hiermee ook? Met dit spannende snijvlak hebben we nu enkele jaren ervaring opgedaan. En hebben daarin ook met elkaar nog veel te leren. We gieten dat in de vorm van de proeftuin Cocreatie, waarin we deze veranderende rollen uitproberen en al doende verbeteren en aanscherpen.

Stappen die nodig zijn om dit te organiseren:

Kennis delen, noordelijk en landelijk en dit leerproces ook te laten volgen, bestuderen en beschrijven door onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen. Zodat de methodiek die we ontwikkelen overdraagbaar wordt.

Tweede proeftuin: Cultuur: mag dat in de frituur?

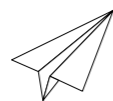
Over nieuw publiek

Cultuur, mag dat in de frituur? Een graffiti tekst uit Leeuwarden. De sociaal-maatschappelijke diversiteit in Noord-Nederland is groot. Er is een tweedeling in opleidingsniveaus en inkomstengroepen. Dat heeft tot gevolg dat het landelijk gesubsidieerde kunstaanbod van de BIS- en fondsinstellingen in Noord-Nederland voor een groot deel wordt bezocht door hoogopgeleid, ouder en wit publiek. Het lukt de culturele organisaties, instellingen en programma's in onze regio behoorlijk goed om wél een diverser publiek te bereiken. Door de jaren heen hebben de kunstinstellingen in Noord-Nederland, zowel BIS als niet-BIS, veel kennis verzameld over het publiek dat zij wel en dat zij niet bereiken. Het gaat om praktisch opgedane kennis en ervaring van culturele instellingen (festivals,

gezelschappen, speel- en presentatieplekken) in Fryslân, Groningen en Drenthe. Deze kennis wordt tot nu toe nauwelijks met elkaar gedeeld. In deze proeftuin willen we de lijn die is ingezet doorzetten door data, ervaringen en methodieken te verzamelen, deze met elkaar te delen en opnieuw toe te passen. Het doel is om de publieksgroepen die tot nu toe niet of slecht worden bereikt of die door de LF2018 programmering voor het eerst zijn bereikt, blijvend in kunst en cultuur te interesseren, te bereiken en te bedienen. Wat de kunnen de 'hogere kunsten' leren van de meer community art achtige aanpak? Wat betekent dit voor de mogelijkheid tot verlaging van drempels voor het publiek? Wat betekent dit voor de kwaliteit van het aanbod?

Stappen die nodig zijn om dit te organiseren:

- 1 Inventarisatie van deelnemende organisaties en het belang c.q. de onderzoeksvraag van deze organisaties.
- 2 Ontwerpplan voor kennis verzamelen, delen en wisselen (wie, wat, hoe, wanneer, doel, organisatie, financiën, planning)
- 3 Uitvoering: kennisverzameling, kennisdeling en toepassing van de opgedane kennis bij nieuwe activiteiten c.q. culturele producties in verschillende disciplines c.q. sectoren.
- 4 Evaluatie, verspreiding van de opgedane ervaringen naar anderen binnen de regio Noord-Nederland en de rest van Nederland.

Derde proeftuin: Artist in Space

Jonge kunstenaar op zoek naar community en springplank

In 2018 ondersteunde We the North een bijzonder initiatief binnen de hedendaagse beeldende kunst: platform Noordenaars. Elf beeldende kunstorganisaties in Noord Nederland hebben zich verenigd, om zich in te zetten voor de ontwikkeling van het uitzonderlijke, innovatieve kunstklimaat in Noord-Nederland. Er is behoefte aan versterking van het makersklimaat vanuit het perspectief van de beeldende kunst: een klimaat waarin hedendaagse kunstenaars op vanzelfsprekende wijze nadenken over en samenwerken met hun omgeving. In die omgeving spelen diverse belangrijke thema's, zoals krimp, aardbevingsproblematiek, voedselproductie, milieu en duurzaamheid. Waar het wringt is dat er nog weinig infrastructuur bestaat voor de beginnende kunstenaar, waar zij deze verbindingen kunnen aangaan en kunnen omzetten in artistieke processen en producten. Daarom slaan de elf instellingen van Noordenaars, de noordelijke onderwijs-

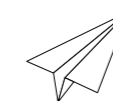
instellingen en de lokale overheden de handen ineen om onderzoek te doen naar een uniek talentontwikkeling programma, waarin jonge professionele kunstenaars een springplank wordt geboden. Voor de podiumkunsten bestaat al een succesvol netwerk voor talentontwikkeling, waar tien gezelschappen in Noord-Nederland zich aan hebben verbonden: Station Noord 2.0. Jonge makers kunnen hier aankloppen om hun plannen en ambities waar te maken, waarna ze worden 'geadopteerd' door een of meer instellingen. In deze proeftuin wordt dit model als uitgangspunt genomen en gekeken naar hoe een dergelijk talent ontwikkelingsplatform zou kunnen functioneren voor de beeldende kunst. Zo kunnen makers onder intensieve begeleiding worden klaargestoomd voor een professionele en verantwoordelijke beroepspraktijk, waarbij actief wordt gekeken naar nieuwe samenwerkingen, publieksbereik en maatschappelijk relevantie. We creëren een 'community

of practice', waarin opleidingen, overheden, bedrijven, communities en kunstenaars hun kennis en ervaring uitwisselen. Dit met als doel om deze kunstenaars in het kader van een 'maatschappelijke opgave' te ondersteunen bij hun artistieke proces. Daarmee willen we bevorderen dat nieuwe, spraakmakende kunst ontstaat, die een relevante plek weet te veroveren binnen de samenleving in Noord-

Nederland. Andere resultaten die wij beogen met deze proeftuin: bouwstenen voor een nieuwe leergang in de vakopleiding, nieuwe inzichten en methodieken voor 'social design', nieuwe makersplekken te midden van de samenleving, en waar mogelijk aanzetten tot transitie in die samenleving.

Stappen die nodig zijn om dit te organiseren:

- 1 'Community of practice' opzetten, genaamd Artist in Space (AiS) samen met de betrokken opleidingsinstellingen en de 11 instellingen van de Noordenaars. Zij delen hun kennis en ervaring die zij opbouwen bij de begeleiding van jonge professionele makers met als doel om hen in het kader van een 'maatschappelijke opgave' te ondersteunen bij hun artistieke product.

Vierde proeftuin: Meertaligheid

Het Fries is, naast het Nederlands, de tweede rijkstaal van Nederland. Daarmee heeft het Fries een bijzondere positie en vormt het in Fryslân een belangrijk onderdeel van onze identiteit en ons cultuurhistorisch besef. Maar wel in verbinding tot al "het andere". Ook het Nedersaksisch is recentelijk erkend als streektaal in plaats van als dialect. Dat onderstreept nadrukkelijk het belang van meertaligheid in onze regio. De taaldiversiteit is groot met het Fries, het Gronings, Drents, Stellingwerfs, Liwadders, Bildts en Hindeloopers. Vanuit de taalverwantschap zijn er nauwe banden over de landsgrens met de andere Frieslanden in Duitsland en Denemarken.

Onze regio is in vele opzichten meertalig. Ook vanwege de vele internationale inwoners. In Groningen, Leeuwarden Assen en Emmen zijn in totaal zo'n 18.000 internationale

studenten en hun aantal groeit de komende vijf jaar fors. Daarbij wonen er ook veel internationals van bedrijven en hun gezinnen in onze regio. Meertaligheid is een verworvenheid. Het is een middel en een teken van cultureel en sociaal wendbaar zijn. Een wereldburgerschap. Elke stad, regio en land kent eigen rituelen, gebruiken en spreekt een eigen taal. Daarin is iedereen uniek en tegelijkertijd gelijk. Als LF2018 ons een ding duidelijk heeft gemaakt is het dat taal leeft en op veel meer manieren kan worden ingezet dan wordt gedaan. Met de programmering van LF2018 hebben we cultuur taliger en taal cultureler gemaakt. We streven in deze proeftuin naar grenzenvrije taal binnen de context van cultuur. Waarvan Fryslân de spil vormt als aanjager en facilitator, met potentie en wens om uit te groeien tot hét kennis-, organisatie- en publiekscentrum van meertaligheid van het Noorden, Nederland én Europa.

Omdat taal wordt gezien en beleefd in een breder perspectief: als drager van wie je bent, waar je vandaan komt en wat ons bindt. Als meer dan spreken en schrijven. Bijvoorbeeld gebarentaal, braille, lichaamstaal, maar ook dans, muziek

en straattaal. Als een plek met **experimenteerruimte** aan schrijvers, dichters, muzikanten, theater- en filmmakers en al die anderen die gefascineerd zijn door taal en de betekenis en beleving van taal verder willen onderzoeken.

Stappen die nodig zijn om dit te organiseren:

- 1 We creëren een innovatief, flexibel en multidisciplinair productieplatform waar een groeiend netwerk van makers en kunstenaars aan het werk gaat, steeds met taal als basis. Met producties op het snijvlak van taal en cultuur willen we binnen Europa dé plek zijn waar vrij gespeeld wordt met taal.
- 2 We bestendigen internationale coalities en netwerken waarin makers hun werk kunnen delen. Omdat het veel interessanter is om vanuit de eigen omgeving spannende (inter-)nationaal interessante kunstprojecten te ontwikkelen en te presenteren.

“Taal scheidt in het noorden maar het verbindt ook omdat men elkaar herkent in hoe belangrijk en sterk de regionale taal is.”

Kolsteeg, J. en Q. L. van den Hoogen (2018)
Ruimte. De noordelijke regio en het cultuurbeleid.
Groningen: Research Centre for Arts in Society.

Talenviljoen MeM – Livingroom of Languages

In de Prinsentuin in Leeuwarden verrijst in 2018 een bijzonder (moeder) taalpaviljoen in de vorm van twee vrouwenfiguren: MeM. MeM is de 'huiskamer' van Lân fan taal waarin kleine talen uit Europa, streektaalen en -dialecten uit Nederland en minderheidstalen uit Leeuwarden centraal staan.

“Er is geen andere regio in Nederland waar taal zo'n prominente rol speelt als in deze regio. Heel lang ging dit om behoud Fryske taal, maar nu is het gesprek breder ingezet. Taal kan onderdeel zijn van je identiteit, als communicatiemiddel, innerlijke wereld vormgeven, dat zit in alle podiumkunsten. Verhef taal naar de kunsten.”

Hilde Mulder
Directeur jeugdtheaterschool 'n Meeuw

“De bron van de verhalen zit in alles, in de streek, het dorp, het huis, of de boom. De rijkdom begint bij het kleine. En alles wat je aandacht geeft gaat groeien. Ik hoef als kunstenaar en theatermaker niet ver te zoeken om materiaal te vinden.”

Sjoerd Wagenaar
Oprichter PeerGrouP

PeerGrouP

PeerGrouP is een locatietheatergezelschap in Noord-Nederland, opererend vanuit Donderen, Drenthe. Thema's van het platteland en samenwerking met bewoners vormen een rode draad in de projecten van PeerGrouP.

5.

Kortom

78

Lost In The Greenhouse

Lost in the Greenhouse, een coproductie van Orkater en Schouwburg De Lawei i.s.m. theater De Koornbeurs i.h.v. LF2018. In de kassen van Sexbierum. Samen met lokale amateurs, HaFaBra's uit Friesland en de band o.l.v Radek Fedyk vertellen ze een meeslepend verhaal in een speciaal voor deze gelegenheid gekweekt decor.

79

Kortom, met het experimenteerprogramma We the North verandert de samenwerking met de culturele sector en is het contact geïntensiveerd. We zijn al goed op weg om een gerichte impuls te geven aan de verduurzaming van bestaande talentontwikkelingsketens, zoals voor popcultuur en podiumkunsten. Daar waar deze nog niet stevig zijn, streven we ernaar netwerken te stimuleren en volledige ketens te creëren voor talentontwikkeling en educatie. Bovendien streven we naar internationalisering van bestaande netwerken.

De komende jaren zetten we onze ingezette koers voort, met de zeven lopende experimenten (zie bijlage) en met vier nieuwe proeftuinen. De kansen en proeftuinen willen we in een intensieve samenwerking met het veld en het Rijk nader uitwerken en verzilveren. Dit regioprofiel is wat ons betreft het startpunt voor een constructieve en inspirerende uitwisseling met het Rijk over onze culturele infrastructuur. Doet u mee?

Groninger Museum

Het Groninger Museum is een van de grotere musea in het noorden van Nederland. Het beheert een veelzijdige verzameling bijzondere schatten van de steentijd tot nu. Maar wat het eerst opvalt is het gebouw zelf. Dat alleen al is een bezoek waard.

Zo
beperkt

als
onze
middelen,

zo
onbegrensd
zijn onze
ambities.

Oogst van twee jaar We the North

Bijlage

In 2016 startte We the North: een gezamenlijk cultureel programma voor heel Noord-Nederland. De onderstaande zeven projecten zijn Noord-Nederland-breed in uitvoering.

Voor een uitgebreide beschrijving zie www.wethenorth.org

01

01 Station Noord 2.0: Talentontwikkeling podiumkunsten

Station Noord 2.0 is opgezet om talentvolle podiumkunstenaars meer kansen te bieden zichzelf verder te ontwikkelen. Deze netwerk-samenwerking tussen veertien noordelijke professionele podiumkunst-instellingen en festivals biedt broedplaatsen voor jonge makers, acteurs en dansers. Station Noord 2.0 is nu zo'n twee jaar onderweg en heeft inmiddels dertien projecten met jonge makers opgestart. (Op de foto: maker Mohammed Yusuf Boss)

02 Up North!: Talentontwikkeling popcultuur

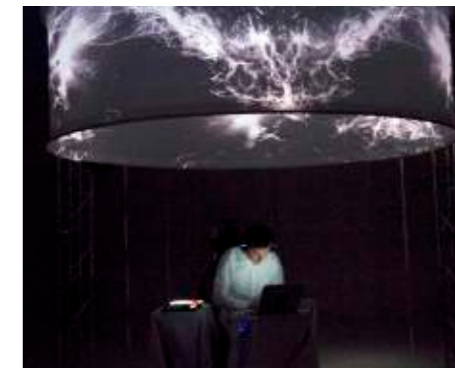
Het project Up North is ontstaan om jonge cultuurmakers in de urban- en popcultuur in het Noorden meer talentontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Via Up North krijgen jonge cultuurmakers uit de urban- en popcultuur de kans om hun talenten te ontwikkelen door te experimenteren in een interdisciplinair laboratorium. De producties van deze talenten worden vervolgens gepresenteerd via de aangesloten Noordelijke podia en festivals.

03 Hit the North: Talentontwikkeling popmuziek

Hit the North stimuleert de professionele ontwikkeling van Noord-Nederlands popmuzikalent en zorgt voor een duurzame infrastructuur. Hit the North biedt jaarlijks negen talentvolle Noord-Nederlandse pop-acts uit de drie provincies een coaching- en professionaliseringstraject op maat aan, waarin zowel de artistieke als de zakelijke vaardigheden van de deelnemers versterkt worden om een significante ontwikkeling in hun carrière te bewerkstelligen.

04 "Groot dromen, vandaag beginnen": Cultuureducatie

Het belang van cultuureducatie in het onderwijs is gegroeid, ook in Noord-Nederland. Maar het kan nog meer en beter. Daarom hebben de cultuureducatie-instellingen uit de drie Noordelijke provincies de krachten gebundeld in het project 'Groot dromen, vandaag beginnen'. Zij werken de komende jaren gezamenlijk aan deskundigheidsbevordering van cultuuraanbieders en kunstvakdocenten, creatieve partnerschappen tussen onderwijs en cultureel veld en de verbinding tussen cultuur- en taaleducatie.

02

05 Thuis in Hoogeveen: Cultuurparticipatie vluchtelingen

Kunst kan een positieve bijdrage leveren aan inburgering en integratie. In 'Thuis in Hoogeveen' vertelden Syrische vluchtelingen het verhaal van hun vlucht en hun kennismaking met de Nederlandse samenleving. De deelnemers gaven zelf de voorstelling vorm, schaaften tijdens dit proces hun Nederlands bij en kregen hulp om contact te maken met hun Nederlandse buurtgenoten. Vanwege het grote succes is de methodiek ook in Groningen toegepast en wordt deze verder uitgedragen.

05

Symposia 2017

Naast de projecten hebben we ons ook bezighouden met de organisatie van symposia op actuele thema's, zoals Kwaliteit in Context op 10 november 2017 te Leeuwarden. Een dag waarop we met overheden, fondsen, beleidsmakers en het culturele veld stil hebben gestaan bij de vraag of kwaliteit van kunst en cultuur een universeel begrip is of dat dit onlosmakelijk verbonden is (of zelfs moet zijn) met de context van regio's: én Zin-tuigen op 14 december 2017 te Emmen. Een dag waarop de kansen voor alle partijen die dagelijks met senioren werken, de kansen voor de culturele sector en de kansen voor senioren zijn belicht. Ook is er belangwekkend onderzoek uitgevoerd door Quirijn van den Hoogen en Johan Kolsteeg over de identiteit van Noord Nederland. Onderzoek dat ons helpt te snappen wat we delen en waarin we ons onderling onderscheiden.

06 Art'66: Cultuurparticipatie ouderen

Ook het Noorden kent een toenemende vergrijzing. Het deelnemen aan culturele activiteiten draagt bij aan gezondheid en welzijn van ouderen. Vanuit deze gedachten is het experiment 'Art'66' ontstaan. Art'66 richt zich op het creëren van passend aanbod voor ouderen die weinig met kunst en cultuur in aanraking komen. Om ouderen, cultuurmakers en zorginstellingen te inspireren hebben wij in 2017 het symposium Zin-tuigen georganiseerd. Inmiddels staan de uitvoeringsprojecten in de steigers.

07 Community art leergemeenschap

Het bereik van publieksgroepen in dorpen en stadswijken is sterk verbreed door community-art -achtige programma's als De Reis, Under de Toer, Podium Platteland en De Wijk de Wereld. Kennis en ervaring die daarmee is opgedaan willen we graag delen met makers, beleidsmakers en ondersteuners in Groningen, Fryslân en Drenthe. We zijn daarom met een 'leergemeenschap community art' gestart en willen die schat aan ervaring in komende jaren nog meer toepassen.

08 Noordelijke cultuurlening

Subsidie is niet altijd het antwoord op alle financieringsvraagstukken vanuit de sector. Wij verbreden daarom de financieringsmix voor kunst en cultuur door een noordelijke cultuurlening in samenwerking met Cultuur+Ondernemen. Deze cultuurlening biedt kunstenaars, creatieve ondernemers en culturele organisaties de mogelijkheid om te lenen tegen een scherpe rente. Ze behouden hierbij hun artistieke vrijheid.

manipulatie van het beeld, de opkomst van fake news en technologisering van beeld, waarop de mens geen invloed meer heeft. Noorderlicht werkt landelijk samen met Breda Photo en presentatiepodium Unseen om Nederlands fotografietalent te tonen. Noorderlicht is vanaf 2017 van BIS naar Mondriaanfonds overgeheveld en heeft voor drie jaar financiering. Steviger verankering in Rijksbeleid is nodig om op topniveau te kunnen blijven programmeren en produceren.”

Kees van der Meiden
Directeur Noorderlicht

Grand Futura

“Als vlakke vloer podium maakt Grand Futura deel uit van een sterk landelijk circuit van podia, dat zich inzet om nieuw, vernieuwend en soms complex werk van nationale makers aan een lokaal publiek te tonen. Landelijk en lokaal belang komen zo direct bij elkaar: gezelschappen, zeker beginnende makers, groeien sneller als ze veel kunnen spelen voor verschillend publiek (landelijk belang). Deze voorstellingen zijn een belangrijk onderdeel van het culturele klimaat in een stad of regio (lokaal belang). Landelijk is er nauwelijks aandacht, laat staan beleid op die functie. De programmerings-subsidie van het Fonds Podiumkunsten is essentieel, maar erg laag in relatie tot grotere podia en vooral festivals. Als ‘productiehuis’ ontvangt Grand Theatre voor deze functie en Station Noord 2.0 nu een bijdrage van het FPK. De regeling van het FPK biedt financieel veel minder armslag dan BIS productiehuisen en is formeel slechts voor 2 jaar, wat onzekerheid en grote administratieve lasten met zich meebrengt.”

Niek vom Bruch
Directeur Grand Theatre

Welcome to the Village

“Welcome to The Village is een pop-cultuur en kunstenfestival gerund door vrolijke activisten die geloven dat festivals meer zijn dan plekken voor hedonisme. Een festival is een tijdelijk dorp waarin bestaande structuren aan de kaak kunnen worden gesteld en hands-on kan worden gewerkt en geëxperimenteerd met nieuwe samenlevingsvormen, ideeën en producten. Want als het werkt op een festival, waarom dan ook niet in de ‘echte’ wereld? Enerzijds programmeert Welcome to The Village een sterk muziek- en kunstprogramma om publiek te laten struikelen over de thema’s van deze tijd, anderzijds werken op het festival kunstenaars,

koks, techneuten, studenten, nieuwkomers, ouderen en startups aan nieuwe, duurzame, modellen voor een inclusieve en technologisch duurzame samenleving.”

Bianca Pander
Sjoerd Bootsma
Directie WTTV

Into The Great Wide Open

“Het pop culturele festival ITGWO ontstond in 2008 op Vlieland, het jaar waarin de Waddenzee UNESCO Werelderfgoed werd. ITGWO programmeert beeldende kunst, film, literatuur, technologie en muziek in tal van gedaanten (klassiek, voodoo, rap, noise, folk, roots, rock). ITGWO is een gezonde ANBI. Het heeft veel aandacht voor jeugd met het kinderatelier De Kolder en De Jeugd Van Tegenwoordig, een team van zo’n vijftien pubers die het jaar door meelopen en tijdens het festival zelf organiseren, programmeren en promoten. ITGWO jaagt technische, sociale en duurzame innovaties aan en programmeert en deelt deze met de omgeving: voilà Lab Vlieland en Innofest. Het festival geeft o.a. ruimte aan Hit The North, ‘Het Papendal van de popmuziek’, een vruchtbare samenwerking met ESNS, de popkoepels in Drenthe en Groningen en de Popfabryk te Leeuwarden. Het streven is om het festival in 2021 circulair te maken en de ecologische voetafdruk te minimaliseren in het Werelderfgoed-gebied dat behalve de kraamkamer van de natuur, ook de plek is geworden waar de creatieve sector in al zijn gedaanten kan groeien en bloeien.”

Arnout de la Houssaye
Producent ITGWO

Oranjewoudfestival

“Met het Oranjewoudfestival staat klassieke muziek in Friesland weer stevig op de kaart. Het klassieke muziekfestival is nauw verbonden met het unieke Parklandschap Oranjewoud. De diverse locaties dragen bij aan de beleving en de magie van de muziek en vormen regelmatig het startpunt voor composities of uitvoering. Het festival verbindt uitersten met elkaar, zoals een internationaal kwaliteitsniveau en laagdrempeligheid, traditie en vernieuwing, internationalisering en lokale verbondenheid. Om de continuïteit van het festival te waarborgen en het artistiek en organisatorisch verder te kunnen ontwikkelen is een stevige financiële basis cruciaal. Op dit moment is slechts 18% van de totale dekking afkomstig van de gemeente, de provincie en het Fonds Podiumkunsten. De rest van de gelden (ruim

82%) is afkomstig van particuliere fondsen en eigen inkomsten. In beoordelingscriteria zou het Rijk naast landelijke uitstraling ook regionale contexten kunnen meewegen, waarbij lokale verbinding positief wordt gewaardeerd. Ook regionaal publiek heeft recht op het genieten van kunst en cultuur op hoogstaand niveau.”

Yoram Ish-Hurwitz
Artistiek leider Oranjewoudfestival

Stichting Literaire Activiteiten Groningen SLAG

“Groningen is al decennialang dé literaire stad van Noord-Nederland. Kweekvijver voor literair talent, hofleverancier van nieuwe topauteurs bij landelijke uitgeverijen, thuis van het grootste openlucht-poëziefestival van West-Europa: Dichters in de Prinsentuin. Het Nederlands Letterenfonds beoordeelde de aanvraag van organisator Stichting Literaire Activiteiten Groningen (SLAG) voor de vierjarige regeling 2017-2020 als enige van de nieuwe aanvragen positief, maar kon - door gebrek aan budget - de aanvraag niet honoreren. Bij de overdracht van BIS aan het Nederlands Letterenfonds, werd het budget voor letteren gehalveerd. Daardoor zat de nieuwe regeling direct op slot voor andere spelers. Literaire festivals en manifestaties zijn een steeds belangrijker mediator tussen schrijver en publiek. Zij verdienen dan ook opnieuw een plek in de BIS. Het Nederlands Letterenfonds zou daarnaast in staat moeten worden gesteld om in ieder landsdeel te zorgen voor een sterke en duurzame aanwezigheid van literaire festivals. Literatuur is bij uitstek de kunstvorm die mensen een weerwoord biedt tegen propaganda, inzicht biedt in zichzelf en de Ander, expressie geeft aan de eigen, complexe ervaringen in een steeds complexer wordende wereld.”

Rolien Scheffer
Directeur SLAG

Poëziepaleis

“Het Poëziepaleis richt zich op kwalitatief hoogstaande en laagdrempelige poëzie-activiteiten voor het primair en voortgezet onderwijs. De meeste activiteiten zijn landelijk met een zwaartepunt in de noordelijke regio, met het Kinderdichterproject dat in Groningen en Drenthe in diverse gemeentes loopt. Het Poëziepaleis werkt veel samen met andere culturele (en onderwijs) instellingen zowel binnen als buiten de letterenketen. Een knelpunt is dat we vaak onder de ‘c’ van

cultuur vallen terwijl de ‘o’ van onderwijs vaak passender is. Als we niet oppassen dreigen we tussen wal en schip te raken”

Inge Kappert
Coördinator Poëziepaleis

Jonge Harten

“Jonge Harten is hét festival in Groningen dat jaarlijks de verbinding legt met de nieuwe generatie (12-29 jaar) en hen een stem geeft. Zij zijn tenslotte de toekomst. De jongste stad, Groningen, is hiervoor de perfecte plek. Jonge Harten valt op doordat zij bouwt aan een nieuw theaterpubliek door middel van intensieve connecties en dialoog met deze jonge generatie. Jaarlijks hebben veel jonge mensen hun eerste theaterervaring tijdens het festival. In 2021 wenst Jonge Harten een festival te zijn dat zowel lokaal als (inter)nationaal opvalt door de vooruitstrevende manieren waarop zij verbindingen legt met de breedte van de nieuwe generatie: een inclusief publiek (qua gender, culturele achtergrond en opleidingsniveau). Hiervoor verlangt Jonge Harten duurzame ruimte (financieel en vertrouwen) om mee te kunnen bewegen met de snel veranderende ideeën en interesses van deze generatie en constant te kunnen innoveren en experimenteren met strategieën tot publieksopbouw, die zij vervolgens graag genereus met de rest van het veld deelt.”

Marc Maris
Directeur Jonge Harten

Garage TDI

“De vooropleiding ‘Brandstof’ van Garage TDI ontvangt voor de periode 2016-2020 de meerjarige rijksbijdrage voor talentontwikkeling van het FCP. Hierdoor kan Garage TDI haar programma voor jongeren kwalitatief op hoog niveau inrichten en vindt het aansluiting bij HBO-theateropleidingen elders. Gastmakers van HBO-opleidingen en de FPK- en BIS-gezelschappen komen nu geregeld naar Assen om met jong talent te werken. Garage TDI heeft een spilfunctie en verzorgt in feite een ‘doorlopende leerlijn’ voor talent. Dat levert nieuwe Noordelijke makers en cultuuroefenaars op. Jongeren leren bij Garage TDI niet alleen het technische aspect van het vak, maar ook waarom zij theater maken, en daarnaast ondernemerschap en samenwerken met andere culturele en maatschappelijke instellingen en het onderwijs. Wij stimuleren ze om na te denken over het inzetten van theater in bijvoorbeeld krimpgebieden of armoedepreventie. Naast stadsgezelschap van Assen wil Garage TDI een echt Drents gezelschap worden, geworteld in de provincie, daarbij ingebed in Noordelijke samenwerkingsverbanden met landelijke uitstraling.”

Remco van Zandvoort
Zakelijk leider Garage TDI

“Zet de kunstenaar centraal in je beleid.”

Sjoerd Bootsma
Programmalleider
Leeuwarden-Fryslân 2018

Colofon

Dit is een uitgave van We the North. Het samenwerkingsverband van zeven Noordelijke overheden: provincies Groningen, Fryslân, Drenthe, gemeenten Groningen, Leeuwarden, Assen en Emmen.

Met dank aan

De vele betrokkenen uit het culturele veld en speciaal aan Kris Callens, Harmen van der Hoek, Ingeborg Walinga, Mark Hospers, Marelle van Rongen, Marieke Vegt, Piebe Piebenga, Jannes Heidinga

Ontwerp

Shootmedia

Illustraties

Tsjisse Talsma en Debora Westra

Fotografie

Jorn Baars (p.58)
Reyer Boxem (p.57, p.76, p.77)
Drents Museum (p.23)
Sake Elzinga (p.63)
Andreas J. Etter (p.34, p.54)
Heleen Haijtema (p.30)
Tom van Huisstede (p.37, p.86)
Hans Jellema (p.53)
Loods13 (p.66, p.87)
Niels Knelis Meijer (p.44, p.45)
Tryntsje Nauta & Heleen Haijtema (p.25, p.26, p.47)
Tryntsje Nauta (p.69)
Moon Saris (p.28)
Aernout Steegstra (p.63)
Henny Berno Stern (p.51)
Anke Teunissen (p.60)
Catrinus van der Veen (p.38, p.79)
Xanne Wijkamp (p.63)
Peter Tahl (p.81)

Lithografie en druk

Drukkerij Tienkamp, Groningen

Disclaimer

Bij de samenstelling van deze publicatie is gestreefd naar de grootst mogelijke nauwkeurigheid in de opgenomen vermeldingen. We the North stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele (druk)fouten en onvolledigheden.

We the North, november 2018

